

of the population. Media resources should tell first of all about environmental violators, whose actions led to the destruction of the ecosystem, to the death of the natural reserve fund, to the water pollution for the population; 2) low ecological culture of individual citizens of Ukraine, their environmental vandalism against the backdrop of a long economic crisis. This is especially true for residents of areas where large reserves of natural resources (wood, amber, fish etc.) are located; 3) the absence of effective admission and participation of the public organizations in the prevention of environmental offenses. Public organizations can timely and truthfully inform the population about the state and threats to the natural environment; 4) the absence of an effective mechanism for the re-education of environmental “vandals” and “egoists”. The state’s sanctions can’t affect for the cessation of recurrent environmental offences because of their softness. This leads to repeated latent environmental offenses.

The place of commission of environmental offenses is very important because it affects for their latency. Pollution of the natural environment, the destruction of flora and fauna usually happens hidden from people. Most people live in industrial cities and don't know about the destruction of natural resources. Actually the place of commission of environmental offenses determines their latency. Therefore, only the creation of a complete system of state institutions for environmental protection (including the environmental police) will help to prevent environmental offenses. They must locate in close proximity to natural resources. This will ensure their efficiency work.

Conclusions. According to the results of the study the author identifies the following main disadvantages: 1) a low level of criminal liability for environmental criminals; 2) a weak system of state institutions in the sphere of environmental protection and management; 3) underestimation of the importance of the place of commission of environmental offenses affecting for their latency. The author proposes to increase the amount of criminal liability for environmental offenses in Section VIII of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine. This should include increasing fines and introducing prison sentences.

Bibliography

1. Criminal Code of Ukraine. The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2001. № 25-26. Article 131.
2. Law of Ukraine "On Environmental Protection". The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1991. № 41. Article 546.
3. Law of Ukraine "On Air Protection". The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, 1992. № 50. Article 678.
4. The Water Code of Ukraine. The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, 1995. № 24. Article 189.
5. The Forest Code of Ukraine. The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, 1994. № 17. Article 99.

CZU: 343.132:343.347

ВПЛИВ РЕЗУЛЬТАТІВ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАНІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ФАЛЬСИФІКОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ НА ВИБІР СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

Віктор Михайлович ШЕВЧУК,

професор кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України,

Заслужений юрист України

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8058-3071>

В системі слідчих (розшукових) дій, що спрямовані на отримання доказової інформації з матеріальних джерел, під час розслідування незаконного обігу фальсифікованих лікарських засобів особливе місце належить огляду [1, с. 18]. Відповідно до ст. 237 КПК України з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів [4]. Слідчий огляд, як зазначав М. П. Макаренко - це невідкладна слідча (розшукова) дія, яка є «наріжним каменем» слідчих дій [5, с. 20]. Сутність слідчого огляду полягає в тому, що слідчий за допомогою своїх органів чуття упевнюється в існуванні й характері фактів, що мають доказове значення [9, с. 545-546].

Основними завданнями огляду місця події при розслідуванні незаконного обігу фальсифікованих лікарських засобів є: а) вивчення, фіксація та оцінка обстановки місця події; б) виявлення, фіксація і вилучення фальсифікованих лікарських засобів, обладнання, сировини та інших засобів злочинної діяльності, документів та грошових коштів та ін.; в) аналіз наявних фактичних даних про подію кримінального правопорушення; г) встановлення способу та мотивів фальсифікації або обігу фальсифікованих лікарських засобів; д) виявлення співучасників фальсифікації та обігу фальсифікованих лікарських засобів та можливих місць їх перебування; є) побудова необхідних слідчих версій і визначення напрямків розслідування; ж) встановлення обставин, що сприяли вчиненню таких кримінальних правопорушень тощо.

Огляд предметів, які можуть бути речовими доказами, найчастіше всього проводиться у випадках виявлення ознак виробництва або виготовлення фальсифікованих лікарських засобів. У таких ситуаціях фальсифіковані лікарські засоби, а також засоби злочинної діяльності виступають обов'язковим елементом механізму злочинної діяльності, що дозволяє робити висновки про інші елементи, зокрема, властивості предмету злочинного посягання і способи фальсифікації, учасників злочинної діяльності, їх навички, вміння та досвід.

Основними об'єктами такого різновиду огляду, як правило, виступають: 1) фальсифіковані лікарські засоби; 2) обладнання та техніка, які є використовуються під час виробництва або виготовлення фальсифікованих лікарських засобів; 3) сировина, пакувальні матеріали, комплектуючі, які є частиною технологічного процесу виробництва або виготовлення фальсифікованих лікарських засобів; 4) інші засоби, які безпосередньо не використовуються у процесі виробництва, виготовлення фальсифікованих лікарських засобів, але виконують супутню функцію (транспортні засоби, комп'ютерна техніка).

Огляд вилучених на місці події лікарських засобів та інших фармацевтичних препаратів необхідно здійснювати за допомогою різних техніко-криміналістичних засобів, а також за участю не тільки фахівця в галузі криміналістики, а й фахівця в сфері фармацевтики (фармакології). Залучення відповідних спеціалістів [7, с. 14] та застосування науково-технічних засобів [2, с. 24-34] у процесі огляду сприяє як підвищенню вірогідності виявлення прихованих ознак фальсифікації так і найбільш повному опису таких ознак у протоколі огляду цієї слідчої (розшукової) дії.

При огляді фальсифікованих лікарських засобів фіксуються особливості їх упаковки, маркування, колір, запах, кількість (об'єм), наявність або відсутність захисних міток (голограм). У протоколі огляду необхідно зафіксувати та детально описати відомості про виробника препарату, його найменування та фармкод, серію, склад, термін придатності, умови зберігання, умови відпуску з аптек, наявні ознаки фальсифікації тощо. Щодо виявлених слідів і предметів, у протоколі вказуються: найменування виявленого, його місцезнаходження, розмір, форма, колір тощо, а також окремі ознаки. У випадках, коли названі об'єкти фіксуються, у протоколі вказуються місце і способи їх виявлення, а також способи фіксації [9, с. 320].

В процесі огляду документів можуть бути виявлені ознаки фальсифікації та обігу фальсифікованих лікарських засобів, певні порушення ведення господарської діяльності з виробництва, виготовлення таких лікарських засобів, встановлено обсяги виробленої та реалізованої неврахованої продукції, порушення податкового та іншого законодавства, допущені в роботі зловживання щодо організації технологічного процесу виробництва лікарських засобів і факти їх фальсифікації, порушення обліку торгівельних та інших операцій, прийому та видачі товарно-матеріальних цінностей, контакти співробітників та інші відомості, що мають значення для розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень.

У процесі огляду документів варто звертати увагу на такі їх особливості, що підлягають фіксації у протоколі: найменування та вид документа; ким чи кому його було видано або адресовано; дата

видачі документа, його зміст; чим і на якому папері виконано текст; особливості реквізитів документа (відтиски печаток, штампів, підписів) та ін. Особливу увагу слід приділити виявленню та фіксації ознак матеріальної або інтелектуальної підробки документів. Проводячи огляд особистого листування, записних книжок, «чорної бухгалтерії» основну увагу рекомендується приділити аналізу їх змісту.

Вбачається, що ефективне проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного обігу фальсифікованих лікарських засобів передбачає знання слідчим усієї різноманітності тактичних прийомів, правильного і доцільного їх застосування в конкретній слідчій ситуації, використання спеціальних знань і науково-технічних засобів для повного фіксування всіх обставин події кримінального правопорушення [3, с. 386].

Успішне використання слідчого огляду є запорукою для об'єктивного й успішного розслідування таких кримінальних правопорушень, оскільки дозволяє скласти уявлення про обставини події [10], що мають значення для кримінального провадження, механізм вчинення та особу злочинця, висунути слідчі версії та правильно визначити напрями розслідування [8, с. 348].

Якісне дослідження та проведення огляду місця події під час розслідування незаконного обігу фальсифікованих лікарських засобів є важливим чинником, який впливає на обрання того чи іншого виду судових експертиз. Вбачається, що найпоширенішими видами судових експертиз є: судово-фармацевтична, судово-фармакологічна, судово-медична, судово-біологічна, судово-технологічна, судово-товарознавча, технічну експертизу документів, судово-почеркознавчу, судово-трасологічну, комп'ютерно-технічну експертизу, судово-економічну, судово-психологічну, судово-психіатричну та ін.

Перспективним напрямом удосконалення методики розслідування незаконного обігу фальсифікованих лікарських засобів є розробка і побудова системи типових комплексів (блоків) судових експертиз, а також визначення переліку основних питань, що підлягають встановленню з урахуванням особливостей предметів злочинного посягання та способів вчинення й приховування цих кримінальних правопорушень. Розроблення комплексу судових експертиз має ґрунтуватися на результатах проведення огляду місця події, що є важливим чинником вибору форми застосування спеціальних знань та необхідності призначення та проведення тих чи інших видів судових експертиз і судово-експертних досліджень, забезпечуючи якість та ефективність розслідування і у подальшому результативність судового розгляду матеріалів цієї категорії кримінальних проваджень.

Література:

1. Алексейчук В. І. Огляд місця події: тактика і психологія: монографія / за ред. проф. В. О. Конової. Х.: Вид. агенція «Апостіль», 2011. 232 с
2. Капустіна М.В. Поняття техніко-криміналістичних засобів забезпечення протидії злочинам. Теорія і практика правознавства : електрон. наук. фак. вид. Х. : НЮУ ім. Я. Мудрого, 2014. Вип. 2 (6). С. 24-34.
3. Konovalova, V. O., Shevchuk, V. M. Innovations in the methodic of teaching criminalistics in modern realities of war. Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects : 15th International scientific and practical conference (August 14-16, 2022). Berlin, Germany, 2022, 385-396.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. (зі змінами) URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Макаренко Н. П. Техника расследования преступлений : Практическое руководство для судебных работников. Харьков : Юр. изд-во НКЮ УССР, 1925. 156 с. С. 20.
6. Шепітько В.Ю. Огляд слідчий. Велика юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 20: Криміналістика, судово-експертиза, юридична психологія; Нац. акад. прав. наук України. 2018. С. 545-546.
7. Щербаковский М. Г., Кравченко А. А. Применение специальных знаний при раскрытии и расследовании преступлений. Харьков : Ун-т внутр. дел, 1999. 78 с.
8. Шевчук, В. М. Криміналістика: традиції, новації, перспективи: добірка наук. пр. Харків: Право, 2020. 1280 с.
9. Шепітько В.Ю. Фіксація результатів огляду місця події // Криміналістика: підручник: у 2 т. Т. 1. Харків: Право, 2019. С. 317-327.
10. Shepitko V. Yu., Konovalova V.O., Shevchuk V.M. et. al. Scientific and technical support of investigative activities in the context of an adversarial criminal procedure. *Issues of Crime Prevention*. Vol. 1. №. 42, 2021, 92-102.